

Culla GiuRu en Frislanda

Festival da diversidad

DA NAOMI ARPAGAU ED UOLF CANDRIAN

■ **Uss ein las memorias d'ina jamna plein program aunc frestgas e valan la peina da vegnir messas a pupi. Ina delegaziun dalla Gjuventetgna Rumanstsch (GiuRu) ei numnadamein separticipada igl uost ad ina sentupada da minoritads europeicas organisada entras l'uniun tetgala YEN. Il festival da diversidad cul tetel «Terp of Tales / Tuma da Tarablas» ha giu liug a Grou en vischinonza da Ljouwert/Leeuwarden en Frislanda.** Entschiet ha tut la dumengia, ils 5 d'ost cull'arrivada da varga in tozzel differentas minoritads a Grou, in vitget sper l'aua, nua ch'il tschiel para d'esser infintis, damai che la tiara ei aschi platta. Gl'emprem che croda en egl a nus ein las numerusas vaccas, dallas qualas ils indigens ein loschs. Gia l'emprema sera havein nus giudi la cuminonza multilinguistica. Strusch sefermar da raquintar in a l'alter nossas historias havein nus saviu. Aschia havein nus empriu ina massa:

La Frislanda ei ina provinza nua che la maioritad discuora fris. Perquei s'identifichescha il pendant dalla GiuRu, la FYK (Frysk Ynternasjonaa Kontakt), era culla bandiera e las colurs da lur provinza. Tier nus Grischuns ei quei empau auter.

Nossa bandiera, gie perfin mintga suletta dallas Treis Ligias, partgin nus cun dus auters lungatgs. Mo tumas havein era nus, silmeins a Domat. En Frislanda ein las tumas denton fatgas a maun, elevadas

sur generaziuns per evitar che casas e clavaus vegnien inundai. Perquei ei igl animal il pli impurtont per l'agricultura era la vacca. Sin duas persunas dumbran ins aunc oz ina vacca. Pér la construcziun dils deics ha surpriu la funcziun dallas tumas ch'els fris numnan «terp».

Il di d'excursiun havein nus visitau ina baselgia erigida silla pli aulta tuma dalla regiun, ch'ei denton gia puspei vegnida decumponida parzialmeins. Il sulom fetg fritgeivel ei vegnius vendius el contuorn per crear niev terren. Era a Domat ei ina tuma vegnida spazzada per duvrar la glera per construir l'A13. Duront quell'jamna havein nus denton buca mo contemplau la cuntrada e fatg excursiuns, mobein era luvrau, numnadamein en quater luvratoris. Suentar l'inauguraziun uffiziala dil seminar cun sault tradiziunal e presentaziuns da Geart Tigchelaar, in poet fries e Vera, ina artista locala, eisi iu liber.

Formar ina historia per la presentaziun finala

La mira dall'jamna era ch'els giuvenils dallas quater disciplinas lungatg, musica, teater e digital storytelling creschien ensem per formar in product final che sa vegnir presentaus. Per aschia mussar che diversidad colligia ed unescha. Quei ha mo saviu funcziunar cuagl engaschi da mintgin e grazia a Nina Peckelsen dalla minoritad frisa ch'ha mussau sias qualitads sco regissura e dramaturga ed ha coordinau tut. Ensem culs menaders dils

differentes luvratoris ei l'idea carschida da presentar alla sera finala la historia d'ina matta che banduna siu vitget per emprendre d'enconuscher il mund. Sin siu viadi entaupa ella ina massa novs cartstgauns che muossan ad ella la rihezia dall'amicezia e l'impurtonza dalla diversidad. Cun returnar el vitg schlargia ella il horizont a ses conamitgs e vegn puspei integrada. Cun quell'idea el tgau ha mintga luvratori empruau dad elaborar lur contribuiziun alla show finala.

Quater luvratoris

Per il luvratori cul tetel lungatg ei Asa S. Hendry vegnida dumandada dalla YEN sch'ella havess tschaffen da menar la gruppa. Gl'emprem suentermiezdi ei denton medemamein Ralf da «Loesje» staus dalla partida. El ha representau in collectiv che creescha placats el num d'ina giuvna da 20 onns ch'ha aunc buca piars igl idealissem. Sin quels placats stantan cuortas parolas che fan ponderar il lectur. Tenor quei principi han era ils participonts creau tals placats cun lur agens messadis. Il rest dall'jamna han ils giuvenils scret historias cuortas ed elavurau poesias per la presentaziun finala. Tematicas principalas eran l'identitad, la patria e la colligiaziun culla natira.

El luvratori da cant e musica havein nus experimentau bia cun harmonias e differentes instruments per crear melodias tier emozions che la gruppa da teater stueva silsuentar giugar avon. Mintgin ha presentau ina ni pliras canzuns da sia minoritad e cun bia exercezi eis ei era reusiu a nus d'emprendre da pronunziar ils auters lungatgs, aschia che nus havein denter auter saviu presentar canzuns dalla minoritad aromuna ed ina canzun slovena. La finala havein nus perfin aunc creau nossa atgna canzun «Listen» cun in text encuraschont per engles che la gruppa da lungatg ha furniu.

La rama dall'entira historia ha la gruppa da teater formau. Cun costumes e requisits sempels ei la historia dalla matta vegnida raquintada ed illustrada. Ils participonts han empriu da sedeliberar da lur temas e semussar autenticas ellas differentas scenas che variavan denter trest, malsegir, cool e ventireivel. Per els steva medemamein il saltar sil program. Plinavon ha la menadra da teater mintga damaun fatg exercezis per vegnir neunavon culs participonts da tuts luvratoris.

Sut digital storytelling capeschan ins la moda e maniera da raquintar ina hi-

La delegaziun romontscha sil deic: Asa S. Hendry, Giuanna Beeli, Uolf Candrian e Naomi Arpagaus.

FOTO S. ZAVJALOVA

storia cun agid da videos e malets muentai. Exact quei han ils participonts da quei workshop fatg duront quell'jamna. A moda creativa han els empriu d'elavurar in script e metter en pratica quel. En quels videos han els saviu realisar lur ideas ed han per part schizun creau sez costums e zambergiau culissas da pupi e cartun. Negins cunfins han limitau la creatividad.

Presentaziun finala: Surprendent bien

La presentaziun finala ha giu liug la sonda, ils 11 d'ost a Ljouwert/Leeuwarden, la capitala dalla provinza Fryslân ch'ei vegnida construida sin treis tumas elevadas a maun. Uonn ei Ljouwert medemamein la capitala culturala dall'Europa, ensem cun Valletta (Malta), pia il liug ideal per in festival da diversidad. E propi, igl ei gartegiau da coordinar las differentas disciplinas ina cun l'otra e crear ina presentaziun communabla e quei era cun ina buna prisa humor. Giuanna Beeli, la presidenta dalla YEN, ha giu la caschun d'entscheiver la sera finala e suenter la pausa ha Naomi Arpagaus cla-

mau anavos l'attenziun dil publicum suond la canzun romontscha «Salischina» sin ina melodica, in instrument cun claviatura. Las poesias ein vegnidas recitadas, las canzuns cantadas, las scenas giugadas, ils videos mussai ed igl auditori ha applaudiu. «Cou'e minder», manegian ils Fris sch'enzatgei plai propi, plaid per plaid munta quei «savess esser mender».

Aschia ei in ulterior brat nunemblideivel ius encunter la fin. Cun ina massa novas impressiuns e grondiusas experiences el cor semettin nus puspei encunter casa, anavos tier nos cuolms. Lentschatta october ha gia la proxima sentupada liug. Quella gada a Bratislava, la capitala slovacca. La GiuRu po puspei tarmetter treis-quater participonts ni participontas per mo 100 francs per in jamna en vacanzas tier la gjuventetgna tudestg-slovaca. Tgi havess peda ed interess? Bugen s'annunziar tier la GiuRu, era per informaziuns pigl onn che vegn. Pertgei ad onn han adina quater sentupadas liug, mintga stagiun ina.

La presentaziun finala anfl'ins cheu: https://youtu.be/uBkQrapl_Dw

Quater giuvnas, treis minoritads: Ksenija, Marija, Neža e Naomi contan el chor.

La musicista Chiara davart pissiun e privilegi

DA FLAVIA HOBI

■ Avon bunamein in onn, el settember 2017, ei sia emprema EP Mascra cumparida – manegiau ei la musicista Chiara. La giuvna da 19 onns ei carschida si a Rabius – per part stat ella aunc adina leu, per part a Lucerna. La stad ha ella serrau giu la FMS a Glion. Uss entscheiva ella igl aschinumnu «studi preparatoric da jazz» a Lucerna. Realisau ha ella la EP ensem cun sia band CHIARA ch'exista ord sis dunnas giuvnas dil Grischun. Chiara dat adina puspei concerts en differentes loghens, seigi quei persula, ensem cun ina part ni l'entira band. Sch'ella fa buca grad musica s'occupescha ella bugen cun art en general, seigi quei teater, art figurativ ni litteratura. Plinavon gauda ella da far turas da velo. L'emprema gada ch'ella ha giu il giavisch da star sezza sin tribuna e da far sia atgna musica seigi stau 2011 cura ch'ella ha giu viu la Bibi Vaplan

el GKB Auditorium a Cuera a caschun dalla sonda liunga. Per ella eri in mund tut niev e quei hagi inspirau ella fetg. «Denton era las duas EP's d'Ursina ch'ei cumparidas igl onn 2014 han fascinau e motivau fetg mei.» Grazia al project nazional HelvetiaRockt ha ella lu ensem cun tschun autras giuvnas saviu registrar duas canzuns, ina da quellas era dad ella sezza. «Ils buns feedbacks da glied ord miu contuorn ed il plascher da registrar han schau nescher il giavisch e l'idea da crear in agen disc cumpact sco lavur da finiziun da mia scolaziun.» Sfidas seigien per exempel stadas «da nudar las canzuns sin pupi cun in program da musica, dad arranschar las canzuns per la band, dad organiser e manischar quei entir project naven dalla musica tochen la finanziaziun sper la scola.» La canzun Mascra ha era inspirau ella da dar il num «Mascra» a l'entira EP: «Il tetel Mascra va bein a prau cun tut las canzuns. Pér sch'ins ei dema-

scaus san ins esser sincers enviers sesez e capir las autras canzuns.» Da scriver canzuns per romontsch vul ella en mintga cass era mantener el futur. Forsa vegni igl engles aunc vitier, gliez vul Chiara schar aviert. Pertuccont plans, co ei savess ir vinnavon musicalmeins, menziuna Chiara ch'il giavisch da registrar in entir album da CHIARA seigi en mintga cass cheu. E sin la damonda, nua ch'ella vesa sesezza el futur resp. co ella vul cumbinar professiun e musica, manegia ella: «Cunquei ch'jeu less studegiar jazz e daventar musicista resp. cantadura vegn mia pissiun, la musica, tier mia professiun, quei ch'ei in grond privilegi.»

Tgi che vul udir Chiara el proxim temps live sa far quei, ils 2 da settember a Caischavedra (Mustér) a caschun d'ina messa ecumenica ils 3 d'october a Sogn Gagl ella «Grabenhalle» ils 6 d'october a Sent a caschun dil batten dil DC «La vita» dad Angelo Andina ils 27 d'october a Sogn Gagl alla «Singer-Song-writernight».

Chiara Jacomet.

MAD